

Per Osvalds
Stadsbyggnadskontoret, Göteborg

0457 – 352 80
0709 – 20 91 20
peggy@lagtolken.se
www.lagtolken.se

Detaljplan Järnvågsgatan

För utvärdering av riksintresse kulturmiljö har översänts dels underlag till detaljplanens MKB om konsekvenser för kulturmiljö, dels summering av tänkt revidering av planen. Min utvärdering gäller endast tillämpning av reglerna om riksintresse för kulturmiljö, inte påverkan på kulturmiljö eller lämplighet i övrigt.

Inledningsvis måste uppmärksammas att MKB-underlaget inte skiljer mellan värden som omfattas av riksintessereglerna och andra, lika höga värden, som inte omfattas av de reglerna. Detaljplanens MKB måste vara tydlig med detta, dvs. skilja mellan konsekvenser av relevans för påtaglig skada riksintresse respektive för att bedöma påverkan på kulturmiljö i övrigt. Min tolkning av denna obligatoriska formella avgränsning framgår nedan.

Jag vill understryka att aktuella reglerna inte innebär ett skydd. Mycket stora negativa förändringar kan ligga utanför det som reglerna får styra.

Mina slutsatser är att:

- Huvuddelen av den påverkan som beskrivs i MKB-underlaget gäller allmänt intresse, inte det formella riksintresset. Påverkan på riksintresse är avsevärt mindre än vad som framgår av sammanfattning och matris.
- Kritisk fråga för påtaglig skada är betydelsen av visuellt samband mellan bastionen och älven. Det bör vidareutvecklas om och hur vyn spelar roll för bastionens fortifikationsfunktioner. SE TILLÄGG AVSNITT 3.3.1. SLUTSATS AV NYTT UNDERLAG ÄR ATT VYN INTE ÄR CENTRAL SAMT ATT VYNS BORTFALL INTE BÖR BEDÖMAS SOM PÅTAGLIG SKADA.
- Det är oklart hur Rosenlundskanalens uttryck för RI påverkas och vad som i så fall är centrala egenskaper för RI.
- Det behövs en samlad bedömning av betydelsen av ytterligare höghus i Göteborg, med tanke på intrycket av stadens siluett och möjligheten att uppleva lapptäcket. Underlag för översiktsplan kan t.ex. medverka till sådan bedömning av tillkommande husens betydelse i ett vidare perspektiv.

Om dessa frågetecken rätas ut, är bedömningen att planen inte strider mot reglerna om riksintresse.

1. Använd metod för formell bedömning av riksintresset

Mot bakgrund av Riksantikvarieämbetets handbok¹ om bedömning av påverkan på kulturmiljö, gör jag utvärderingen av påtaglig skada med stöd av följande moment².

- Grunderna som *motiverat* statens anspråk på riksintressestatus. Vad är det riksintressanta och var finns det?
- Detaljplanens förändringar, direkt och indirekt, och förändringarnas relevans för riksintressets grunder. Hur kan *påverkan* beskrivas med utgångspunkt i det som riksintressanta området ska visa fram?
- Påverkans *betydelse* för att läsa, förstå, uppleva grunderna i riksintresset. Vad är stort och smått?
  - Centrala eller icke-centrala karaktärsdrag etc?
  - Förvanskning (omöjligt läsa etc) eller försvagning (påtagligt försvårad läsning men inte omöjligt)?
  - Samlad bedömning, t.ex. påverkade delens betydelse för riksintresseområdet som helhet. Jämförelse med nollalternativ (det som sker oavsett planens genomförande).

Tumregel för bedömning av påtaglig skada i handboken ger en ”fyrfältare” med värde respektive påverkan. Exempelvis pekar förvanskning av centrala karaktärsdrag på stor risk för påtaglig skada, medan försvagning av icke-centrala förhållanden normalt inte är påtaglig skada. Omständigheter som talar för/emot tumregeln behöver bedömas i alla fyra fälten.

MKB-underlagets färgskala för att summera konsekvenser uppfattar jag på följande sätt i förhållande till begreppen i handboken.

- Rött (mycket stor konsekvens) motsvarar förvanskning av centralt karaktärsdrag, dvs. pekar på stor risk för påtaglig skada.
- Orange (stor konsekvens) motsvarar försvagning av centralt karaktärsdrag, dvs. det kan finnas risk för påtaglig skada.
- Gult (måttlig konsekvens) motsvarar försvagning av icke-centralt karaktärsdrag, dvs. normalt blir det inte påtaglig skada.
- Grönt (marginell konsekvens) ingår enligt min mening inte i bedömningen av påtaglig skada, eftersom det enligt förarbetena ska avse påverkan av viss dignitet. Dock ska uppmärksammas

---

¹ Riksantikvarieämbetets handbok daterad 2014-06-23, www.raa.se

² En närmare genomgång av momenten och praxis finns i min PM 2015-10-22 till Stadsbyggnadskontoret om underlag för att bedöma påverkan på riksintresse för kulturmiljö.

att en stor mängd marginella konsekvenser tillsammans kan behöva beaktas, dvs. kumulativ påverkan får inte glömmas bort.

2. Avgränsning av riksintresse

Till skillnad från t.ex. naturskydd för arter så gäller inte riksintressereglerna där höga värden finns, utan endast för vissa geografiskt utpekade områden där staten, i detta fall Riksantikvarieämbetet, framställt visst formellt anspråk. Detta utvecklar jag i annan PM³. Översiktsplanen är formellt dokument för att precisera de geografiska områdena.

I detta fall bedömer jag att områdets gräns i väster som mest omfattar ett kvarter väster om Linnégatan. Jag är tveksam till om vattenområdet norr om kajen innehåller specifika värden som motiverar riksintressestatus, utan bedömer att linjen drags för en mjuk anslutning till nästa del av riksintresset (Inom vallgraven). Vattenområdet ingår dock i bedömningen nedan.

Aktuellt MKB-underlag behandlar kulturmiljövärden även utanför det geografiska område som utpekats riksintressant. Underlaget identifierar således egenskaper i planområdet och dess omgivningar, som speglar grunderna för riksintresset "Masthugget/Haga" och "Inom vallgraven". Den kunskapen har stor betydelse för tillämpning av de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap PBL, dvs. för att beakta kulturmiljö som allmänt intresse, men har ingen eller begränsad relevans för tillämpning av riksintressereglerna. Avgränsningen är enligt min bedömning inte genomförd⁴. Det innebär att MKB behöver tydliggöra avgränsningen. Det är helt nödvändigt att i beslutsprocessen skilja mellan a) påverkan som omfattas av riksintresseregler (MB 3 kap andra styckena) respektive b) av ordinarie hänsynsregler i PBL 2 kap och första stycket i miljöbalken 3 kap 6 § (påtaglig skada undviks så långt möjligt).

Eftersom underlaget inte skiljer mellan höga allmänna intressen och det formella riksintresset, kan underlagets slutsatser om konsekvenser inte användas på så sätt att färgkoderna översätts direkt till den fyrfältare som följer av RAÄs handbok. Varje påverkan måste istället utvärderas i förhållande till de statliga underlagen om RI, för att identifiera vad som ska ingå i bedömningen av påtaglig skada. Min bedömning finns i följande avsnitt av denna PM. Sista avsnittet sammanfattar den samlade bedömningen av planens påverkan på RI.

---

³ PM 2016-10-02 till Stadsbyggnadskontoret om riksintresse för kommunikationer

⁴ Se om formell avgränsning i min arbets-PM 2017-05-08 med kommentarer till arbetsmaterial 2017-04-28 till detta underlag för MKB

Alltså, i sak ifrågasätter jag inte utredningens slutsatser om påverkan. Min invändning är endast formell. Värden utöver statens anspråk får inte lov att skyddas med tillämpning av riksintressereglerna. Det strider mot grundlag (Regeringsformen). Reglernas stora betydelse för den maktfördelning som Riksdagen har lagt fast för planläggning, gör att extensiv tolkning (så att reglerna skyddar mera) inte är möjligt⁵.

Det är tänkbart att underlagets bristande avgränsning hänger samman med hanteringen av indirekt påverkan. Geografisk avgränsning av riksintressen är mycket riktigt ointressant för bedömning av påtaglig skada. Det är entydigt i förarbeten och praxis, att åtgärder kan vidtas utanför det geografiskt utpekade område och ändå indirekt påverka riksintresseområdet. Exempelvis kan åtgärder utanför påverka upplevelser genom att skymma utblickar från riksintresset, som är väsentliga för att förstå skälet att just det området är av nationellt intresse. Indirekt påverkan måste dock i formellt hänseende särskiljas från upplevelser av motsvarande egenskaper utanför riksintresset. Sådana externa situationer är inte indirekt påverkan. Inte heller innebär indirekt påverkan att det externa området blir riksintressant.

3. Utvärdering av påverkan beskriven i MKB-underlaget

Utvärdering försvåras av att dels RI avgränsning inte klargörs geografiskt och i sak, dels att omständigheters relevans för olika grunder (teman) inte hålls isär. Alla perspektiv på allting blir inte skyddat genom att en plats pekats ut som riksintressant. Det är inte ett generellt skyddsinstitut utan strikt begränsat av hänsyn till bl.a. äganderätt samt kommunens mandat att planlägga.

För varje tema måste därför vyers betydelse analyseras utifrån just det temats grunder (motiv, tema). Uttrycken för en grund kan inte användas som motiv för en annan. Exempelvis stadsbild tema 6 omfattar siluetten sedd från bergshöjder och älven. Det ger emellertid inte stöd för slutsatser om påtaglig skada då byggnader blockerar vy från älven mot sjöfartsanknutna byggnader, om inte dessa präglar siluetten, eller då vyer från kvarteren ut mot älven blockeras. De är inte bergshöjder.

Det är för mig oklart hur strategiska vyer valts, eftersom de visar omständigheter utanför RI-reglerna (som inte medverkar till slutsatser om påtaglig skada) men inte visar alla perspektiv på RI.

Min avsikt är att vara tydlig med hur jag tänker när jag nedan utvärderar omständigheterna. Av tidsskäl kommer jag inte att

---

⁵ Se vidare i ovan nämnda PM.

hinna kvalitetsgranska texten och oklarheter och feltänkande kommer därför att finnas. Uppdelningen nedan i avsnitt följer underlagets upplägg, som sammanfattas i matris sid 31.

3.1 Masthamnsgatans linjedragning, kvartersform, sid 22

Texten handlar huvudsakligen om förändringar utanför RI. Sådan påverkan omfattas inte av riksintressereglerna. Hänsyn till kulturmiljö ska då vägas mot t.ex. hälsa, barnkonsekvenser i enlighet med 2 kap PBL.

Gatans föreslagna böjda linjedragning ligger utanför RI "Masthugget". Ändrad struktur **avgränsas därför bort** från bedömningen av påtaglig skada.

Blick från västra delen av gatan in mot RI (äldre staden) ingår inte i det som kan skyddas av RI "Centrum" (grunderna omfattar inblickar från höjder och älv). **Avgränsas bort.**

Min slutsats är att ändrad linje inte ingår i bedömningen av påtaglig skada, dvs. **ingen konsekvens** för RI.

Kvartersform är relevant i RI. Östra kvarteret vid gatan ingår i RI "Masthugget" men ligger i utkanten. Det är tveksamt om just "lapptäcket" av småstäder i den stora staden var motiv till gränsdragningen där. Det ser snarare ut som om en ny "lapp" börjar väster om Linnégatan, dvs. för att få med den "lappen" i täcket skulle gränsen gå betydligt längre västerut. Länsstyrelsens fördjupade beskrivning av motiven (svarta boken) ger intrycket att det var den "festligt formrika stenstadsmiljön runt Linnégatan som vittnar om borgarstadens expansion runt sekelskiftet" som var motivet att första kvarteret togs med i RI.

Det är oavsett motivet för att området togs in i RI, tveksamt om den begränsade förändringen (vinklad byggnad i nya kvarteret mot norr) kan uppfattas från älven och höjderna som en märkbar förändring av "lapptäcket" av småstäder i den stora staden, här lapparna vid Haga, Masthugget, Vallgraven.

Konsekvenser för tema 3 och 6 kan av dessa skäl inte anses stora.

Min slutsats är att förändringen inte påverkar RI "Masthugget", dvs. **ingen konsekvens.**

Det innebär att dessa två förändringar **inte ingår i bedömningen av påtaglig skada.**

3.2 Befintlig bebyggelse, sid 23

Kommersens och Elof Hanssons hus ingår inte i RI, dvs. påverkan **ingår inte i bedömningen** av påtaglig skada.

(Det kan noteras att RI-reglerna inte ska tillämpas vid pågående markanvändning. Dvs om det inte finns varsamhetsbe-

stämmelser i ny plan som har fortsatt samma markanvändning där, så är inte en brist som kan leda till påtaglig skada.)

Folkets hus ligger inom RI "Masthugget". I avsnitt 3.3.4 utvecklas skälen för min tveksamhet om byggnaden är nationellt betydelsefull, dvs. omfattas av motiven för RI "Masthugget". Min bedömning görs dock som om byggnaden var ett motiv för att platsen utpekats riksintressant. Under denna punkt tas upp material och påverkan av bebyggelse tas som sagt upp i 3.3.4.

Konsekvenser bör enligt utredningen begränsas genom tydligare varsamhetsbestämmelse i planen. Jag kan inte hitta stöd för att gult tegel generellt ska anses betydelsefullt för RI, som om det vore ett generellt krav om material. För att ingå i tema 6 bör materialet vara väsentligt för stadsbilden just där. Underlaget anger att detta inte bedöms som en central fråga. Jag hittar inte argument för att varsamhetsbestämmelse om tegel ändå skulle behövas för att undvika stor konsekvens för tema 6. Byggnadens yttre material kan förvisso vara viktigt för upplevelsen av stadsbild just här, men jag hittar alltså inte motiven.

Utredningens bedömning är att detta inte är centralt samt att det blir försvagning av läsbarhet. Min slutsats är att det därför rör sig om marginell konsekvens snarare än måttlig. Då ska beaktas att viss påverkan avgränsas bort enligt ovan. Marginell påverkan **ingår inte i bedömningen av påtaglig skada.**

3.3 Ny bebyggelse i öster, sid 24 f

Östra bebyggelsen planeras inom RI "Masthugget" och kan indirekt påverka upplevelse av RI "Inom Vallgraven" och för RI "Centrum" stadsbilden och lapptäcket.

3.3.1 Visuella kopplingar skansen Kronan, bastionen, älven REVIDERAT

Det finns inte bilder i underlaget som visar hur sambandet *melan skansen Kronan och älven* med sitt utlopp förändras.

Min bedömning är, mot bakgrund av flygbilden sid 32, att vyn inte bryts. Detaljplanen ligger öster om det visuella sambandet. Jag uppfattar att Kronan ligger i det gröna området höger om och nedanför siffran 6 i bilden. Mitt intryck är att det visuella sambandet i utkanten förändras av östra (och västra) bebyggelsen men inte bryts. Min bedömning är att det rör sig om **marginell konsekvens**, eftersom jag inte hittar argument varför ett vidare perspektiv över vattnet skulle vara centralt för tema 1.

Strategiska vyn nr 10 visar att det idag finns begränsad utblick från bastionen över älven, öster om befintlig bebyggelse, som bryts av planerad bebyggelse. Motiv för underlagets bedömning mycket stor konsekvens för tema 1 fästningsstaden, är i kort-het att utblicken är avgörande för upplevelsen av kontroll över älvrummet och bidrar till förståelse av hur spaning då gick till.

~~Jag drar av underlaget slutsatsen att det rör central vy och att vyns bortfall bedöms som förvanskning. Det innebär **stor risk för påtaglig skada** på RI "Inom vallgraven". Risken kan knappast minskas genom att bebyggelsens höjd sänks, eftersom redan höjden hos befintlig bebyggelse är nog för att blockera vyn.~~

Bedömningen av påtaglig skada hänger samman med bastionens funktion och hur utblick över älven spelade roll för denna funktion. Den funktionen får inte blandas samman med upplevelser i övrigt som bastionen ger, utan ska fokusera det riksinträssanta i bastionens funktion. Förtydliganden av bastionens funktioner i temat fästningsstaden, och utvärdering av utblickars betydelse för funktionen hos en bastion av detta slag, är viktiga. **Planunderlagen bör kompletteras.**

~~Skulle utblicken bedömas central för förståelsen av bastionens funktion kan blockeringen bedömas som påtaglig skada. Då finns inte formell möjlighet att avväga bebyggelsens nytta mot skadan som vyns bortfall utgör. Det innebär att vid eventuell överprövning av planen behöver kommunen överväga möjligheten att dela planen, t.ex. att planen ska kunna fungera om delar fastställs och delar undantas.~~

HÄREFTER HAR UPPLYSTS ATT MOTIV I MKB-UNDERLAGET FÖR VYNS BETYDELSE SKULLE VARA BASTIONENS (TIDIGARE) UTBLICK MOT ÄLVMYNNING, EVT ÄLVSBORGS FÄSTNING I INLOPPET, NYA VARVET OCH RYA NABBE.

BILAGDA BILD (FRÅN STADSBYGGNADSKONTORET) VISAR ATT DET FINNS NATURLIGA HINDER (STIGBERGET OCH MASTHUGGSBERGET) SOM TORDE HA BLOCKERAT SÅDAN VY.

VIDARE HAR UPPLYSTS ATT BASTIONS FUNKTION ÄR I HUVUDSAK PASSIV (ATT SKYDDA).

SLUTLIGEN HAR UPPLYSTS ATT GÄLLANDE PLAN HAR BYGGRÄTT SOM BLOCKERAR VYN, DVS VYNS BORTFALL HAR REDAN GODTAGITS I LAGAKRAFTVUNNEN PLAN.

MIN SLUTSATS AV OVANSTÅENDE ÄR ATT VYN ÖVER DEN NÄRMSTA DELEN AV ÄLVEN MÅ HA HAFT VISS MEN INTE CENTRAL BETYDELSE FÖR UPPLEVELSEN AV BASTIONEN SOM EN DEL I RIKSINTRESSET, MEN ATT DETTA VÄRDE INTE LÄNGRE FINNS KVAR SEDAN GÄLLANDE DETALJPLAN VANN LAGA KRAFT. OM SÅDANT VÄRDE TROTS PLANLÄGGNINGEN SKULLE ANSES SOM EN GILTIG DEL AV RIKSINTRESSET, DVS. INGÅ I SKADEBEDÖMNINGEN, PEKAR REDOVISADE SKÅL INTE PÅ CENTRAL BETYDELSE AV VY ÖVER NÄRMSTA DELEN AV ÄLVEN. DET LEDER MIG TILL SLUTSATSEN ATT DET INTE BÖR BEDÖMAS SOM PÅTAGLIG SKADA ATT BYGGA FÖR VYN.

3.3.2 Visuella samband från planområdets inre del, avskärmning från älven

Underlaget redovisar vissa vyers centrala betydelse i samband med tema 3 hamn- och sjöfartsstaden och slutsatsen är att vyernas blockering utgör en försvagning, dvs. stor konsekvens.

Grunderna för RI ger enligt min mening inte stöd för slutsatsen att vyer från Järntorget och dess omgivning är centrala ur detta perspektiv. Uttryck som lyfts fram i de statliga motiven är anläggningar som visar hur kanalernas slutna innerhamnar ersätts av älvstrandens djuphamn samt sjöfartsanknuten bebyggelse som magasin för handelsfirmor och rederier mot älven. Det regionala underlaget (svarta boken) lyfter inte heller fram detta område som betydelsefullt därför att sjöfartsstadens hamnverksamhet bör upplevas därifrån.

Min slutsats är att platsens vyer förvisso kan inrymma kulturvärden ur det nämnda perspektivet, men att staten inte har prioriterat detta i sin formulering av riksintresseanspråken. Det kan därför inte bedömas som en stor konsekvens för RI utan **avgränsas bort** (det perspektivet på RI är inte prioriterat på den platsen). Om det finns andra statliga motiv som jag inte hittat och som visar att platsen pekats ut som riksintressant för dessa grunder, kan vyerna vara centrala och slutsatsen om stor konsekvens vara korrekt.

Inte heller hittar jag stöd för att områdets avskärmning från älven handlar om egenskaper som staten lyft fram som grunder för utpekande av området. Även sådan påverkan **avgränsar** jag därför **bort**.

3.3.3 Rosenlundskanalen

Visuella förändringar vid Rosenlundskanalen kopplas till tema 2 om 1800-talets stadsnydaning. Grunderna för RI lyfter fram kajgatorna längs vallgravens insida, med öppna platser och salutorg, byggnadskvarter för bostäder och offentliga byggnader, med boulevarden längs utsidan. Det regionala underlaget lyfter fram det långa parkbältet med Nya Allén.

Aktuella MKB-underlaget utgår från ett vidare perspektiv och kanalrummets karaktär. Underlaget beskriver väl och målände kulturmiljövärdena där. Jag kan emellertid inte koppla värdebeskrivningen till det som staten ställt anspråk på, dvs. jag kan inte sälla fram vad som kan vara relevant för att bedöma RI. **Jag kan därför inte dra någon slutsats** om risk för påtaglig skada. *Sakkunnig i kulturmiljöområdet bör närmare utvärdera vad grunderna i RI ger stöd för.*

Min reflektion är att uppenbart avviker ny bebyggelse från befintliga äldre bebyggelsen vid kanalen. Det är dock inte det samma som att bebyggelsen vid kanalen omfattas av skydd mot påtaglig skada från ny bebyggelse. Det finns många värden vid kanalen som staten inte har mandat att skydda.

3.3.4 Folkets hus som fondmotiv

MKB-underlaget tar upp den anslutande bebyggelsens förminskande effekt på Folketshusbyggnaden, som en del i slutsatsen om mycket stor konsekvens av östra bebyggelsen. (Risk för stor konsekvens avser byggnadens material, se ovan)

Aktuella grunder för RI omfattar planmönster, bostäder för olika samhällsskikt, anläggningar för idrott, nöjesliv mm. Det regionala underlaget nämner Folkets hus men utvecklar inte hur byggnaden hänger samman med grunden. Avsaknaden av motiv är inte det samma som att byggnaden inte kan godtas som ett uttryck för RI. Dock pekar det på att byggnaden inte har så stor betydelse för RI. Jag bedömer det oklart om byggnaden ingår i RI eller enbart är kulturmiljö av högt allmänt intresse, lokalt eller regionalt.

Min slutsats är att det inte vart fall inte kan vara fråga om centrala delar av RI. Tillkommande bebyggelse bör **inte utgöra risk för påtaglig skada**.

3.3.5 Skala och kvalitet

Det är uppenbart att planerade byggnaderna, från delar av älven samt höjder runt staden, skymmer delar av lapptäcket samt att stadens siluett ändras (tema 6). Exempelvis vyerna 1 och 4 illustrerar detta. Betydelsen av de förändringarna hänger emellertid samman med övrig bebyggelseutveckling i Göteborg och siluetten och lapptäcket i hela riksintresset.

Mitt intryck är att det finns många uppstickande byggnader som bryter av siluetten och stör lapptäckets mönster. **Jag kan inte bedöma** om siluetten och täcket redan är så förändrat att detta inte längre är riksintressant generellt eller i vissa delar. Detsamma gäller om de tillkommande byggnaderna i sammanhanget Centrum bara är en fortsättning på tillskottet av höga byggnader eller om de föreslagna byggnaderna är så speciella att det är något helt nytt som måste bedömas separat. Jag hittar inte beskrivning i MKB-underlaget om detta. En fördjupning av översiktsplanen eller ett samlat planeringsunderlag kan tänkbart ge stöd för att dra slutsatser om aktuella detaljplanen.

Mot bakgrund av övrig bebyggelse omkring och i riksintresset är det **tänkbart att påverkan bör bedömas som begränsad**.

3.4 Ny bebyggelse i väster, sid 26 f

Västra planområdet ligger huvudsakligen utanför riksintresset men behöver utvärderas för att klargöra om det kan bli indirekt påverkan på RI t.ex. genom att vyer bryts.

I beskrivningen av visuell påverkan (sid 26) tas endast upp utblickar från planområdet. När jag läser konsekvensbeskrivningen och jämför med strategiska vyer uppfattar jag det emel-

lertid så, att även utblickar från flera andra platser tas in i bedömningen av konsekvenser. Jag tar därför upp även dessa i utvärderingen, även om de inte redovisats som påverkan.

3.4.1 Bebyggelsestruktur

Strukturer i områden utanför RI kan inte indirekt påverka RI.

Upplevelsen av strukturer utanför RI ingår inte, dvs detta ska **avgränsas** bort.

Strukturen i RI väster om Linnégatan har, som jag ovan beskrivit i avsnitt 3.1, förmodligen inte varit motivet för att de kvarteren ingår. Mot bakgrund av "lappens" periferi och fortsättning utanför RI är det svårt att se stöd för slutsats annat än **marginell konsekvens** då kvarteren inte följer rutnätet.

3.4.2 Visuella samband skansen Kronan – bastionen

Jag uppfattar att detta rör tema 1.

Det finns inte bilder i underlaget som visar hur sambandet mellan skansen Kronan och bastionen förändras. Min bedömning är, mot bakgrund av flygbilden sid 32, att vyn inte bryts. Detaljplanen ligger väster om det visuella sambandet. Jag uppfattar att Kronan ligger i det gröna området höger om och nedanför siffran 6 i bilden. Mitt intryck är därmed att det visuella sambandet i utkanten förändras av västra bebyggelsen men inte bryts. Det finns också utblickar från Kronan över älven. Min bedömning är att det rör sig om **måttlig konsekvens**, eftersom jag inte hittar argument om varför ett vidare perspektiv mot bastionen skulle vara centralt för tema 1.

3.4.3 Visuell påverkan från planområdets västra och inre del

Vyer från planområdets vänstra del mot RI ingår inte i grunderna, dvs. platsen utgör inte en höjd eller älven och frågan ska **avgränsas** bort.

Vyer från planområdet mot hamn och älv ingår inte i heller i RI, dvs. **avgränsas** bort.

3.4.4 Visuell påverkan - skala

Som nämnts inledningsvis handlar varje tema om sina egna perspektiv på förändring. Stadsbild (tema 6) handlar om siluett från bergshöjder och älv samt "lapptäcket" av småstäder. Det innebär att planerade byggnadernas blockering av älvens vy mot sjöfartsanknutna byggnader mm, inte ingår i bedömningen av påtaglig skada mot bakgrund av detta tema, dvs. **avgränsas bort**.

Som jag beskrev i förra avsnittet är det uppenbart att planerade byggnaderna i västra delen från delar av älven skymmer

delar av lapptäcket samt att stadens siluett ändras (tema 6). Betydelsen hänger som sagt samman med övrig bebyggelseutveckling i Göteborg. Se vidare i förra avsnittet 3.3.5. Det är **oklart om det finns underlag** för att göra en bedömning mot bakgrund av höga byggnader i Göteborg eller om frågan behöver fördjupas, för att ta ställning **om påverkan på siluetten är begränsad konsekvens eller stor**.

När det gäller bebyggelsens förändring av upplevelsen av bastionen och Kronan i ett blickfång, så kan jag inte hitta grund för att sådana vyer utifrån skulle ingå i RI. **Avgränsas bort**.

Förändrade vyer ut från RI "Inom Vallgraven" kan vara av betydelse för att bedöma påtaglig skada. Med riksintressets avgränsning och motivering ser jag emellertid inte stöd för att det blir stor påverkan på tema 3 hamn- och sjöfartsstaden. Det samma gäller tema 4. De omständigheter som förs fram i underlaget ska i hög grad **avgränsas bort**. När det gäller tema 1 är det oklart vad som kan vara centrala vyer från "Inom vallgraven" som blockeras av västra delen.

Det ger inte stöd för bedömningen stora konsekvenser. Slutsatsen jag drar är därför att vyernas förändring **inte innebär risk för påtaglig skada**.

3.4.5 Kvalitet

De allmänna hänsynsreglerna i PBL gäller men påverkan **avgränsas** bort från RI.

3.5 Halvö, förlängd kanal, broar, beläggning mm, sid 27

3.5.1 Kajlinje

Kajens nya linjedragning bedöms i utredningen som måttlig konsekvens (tema 3) eftersom (som jag uppfattar det) linjen tidigare varit böjd men fyllts ut (historiskt samband till äldre hamnmiljö).

Min bedömning utgår från att bara en högst begränsad del av östra delen av kajen vid Masthugget ingår i riksintresset. Jag hittar därför inte skäl att kajen skulle vara av central betydelse för RI. Jag hittar inte heller skäl att linjens form, endera rak eller böjd, i denna begränsade del skulle vara av betydelse för läsbarhet av RI.

Min slutsats är att utfyllnaden ger **marginella eller inga konsekvenser** för RI tema 3.

3.5.2 Kajskoningens materialval, kanalens förlängning, brolandskap

Kajskoningens material har enligt utredning stor betydelse i anslutning till kanalen. Jag kan inte se att kanalens materialval rymms i göteborgska särdrag i stadsbilden (tema 6), eftersom

den grunden fokuserar kanalstadens vattenstråk och kontakt med älven. Jämför med beskrivningen av gator, där material lyfts fram. Jag avgränsar därför bort materialval ur detta perspektiv.

Inte heller ser jag stöd för att ta in materialvalet i bedömningen av påtaglig skada utifrån tema 2, som lyfter fram kajgator utmed vallgraven och utsidans boulevard. Även ur detta perspektiv avgränsas materialval bort.

Min slutsats är att materialval inte ska ingå i bedömning av RI.
Avgränsas bort.

Kajskoningens materialval kan dock minska intrycket att kanalen förlängs⁶. Utredningen bedömer att förlängningen är stor konsekvens för tema 2 och mycket stor för tema 6. Jag kan inte se stöd i tema 2, där utredningen lyfter fram kajgator och gränsboulevarderna, eller i tema 6 om stadsbild, som lyfter fram vattenstråken och kontakten med älven. Både vattenstråk och kontakt med älven finns kvar.

Min slutsats är att förlängningen av kanalen bör bedömas ge **ingen eller marginell konsekvens** utifrån tema 2 och 6.

Brolandskapet ligger huvudsakligen utanför detaljplanen men kan påverkas indirekt. Ny bro tillkommer vid kanalens nya möte med älven. Påverkan kopplas till bl.a. rörelsemönster. Jag uppfattar utredningens slutsatser så, att det är detaljplanens geografiska begränsning (utan broarna) och därmed uteblivna reglering av befintliga broar, som är bärande skäl för slutsatser om påverkan på tema 4 (stor effekt). (Sammanfattande tabellen har felaktigt angett "ingen påverkan")

Min slutsats är att utebliven reglering inte kan klassificeras som påverkan. Detaljplanens avgränsning regleras på annat sätt och "tvångsstyrning" av planläggning för riksintressen finns inte. **Avgränsas bort.**

Min bedömning är att tillkomsten av ny bro (flyttning av dagens kanalbro till det nya mötet med älven) innebär påverkan, men att det kan bedömas både positivt och negativt för att läsa kanalens betydelse i staden. Mitt intryck är att den platta kanalbronns flytt kan ge **måttlig konsekvens** för RI utifrån tema 6, dvs upplevelsen av vattenstråket i stadsbilden. *Detta intryck behöver givetvis utvärderas av expert på kulturmiljö.*

3.5.3 Utformning av gator och trottoarer

Gators sträckning och gatumiljöns utformning anges som skäl för underlagets slutsatser om mycket stor påverkan när det

---

⁶ Förlängning av kanalen skapas genom flera detaljplaner, varav bara den ena nu ska prövas. Det är rimligt att förlängningen bedöms redan i denna detaljplan (kumulativa och funktionella samband mellan flera beslut).

gäller tema 6 stadsbild, med referens till gatsten, gånghållar och linjedragning.

Aktuella platsen är idag inte ett bra exempel på sådant område som riksintresset syftar till att skydda mot påtaglig skada. Det finns, såvitt jag kan bedöma, inte sådana värden för RI på denna plats, att föreslagen förändring försämrar platsen.

Min slutsats är därför **ingen konsekvens** till följd av planen.

Jag vill understryka att riksintressereglerna inte fungerar så, att de kan tvinga fram förbättringar för att en plats bättre ska nå de mål om kvalitet, som riksintressets beskrivningar kan uppfattas som. Reglerna är bara hinder mot en försämring av platsen som påtagligt skadar de värden som finns där. Reglerna ger inte målstyrning utan "frånstyrning".

3.6 Linbana, torn mm, sid 28

Siktlinjer kan begränsas genom byggnadsverket. Utredningen klagör inte om det gäller centrala vyer eller mindre centrala. Mot bakgrund av urvalet strategiska vyer (sid 32) drar jag slutsatsen att det inte är centrala vyer.

Min slutsats är därför att det rör sig om **marginell konsekvens** för RI. Detta ska **inte ingå i bedömningen av påtaglig skada**.

4. Samlad slutsats om påtaglig skada

Bedömningen av påtaglig skada ska grundas på omständigheter som formellt ingår i riksintresset. Större delen av de omständigheter som MKB-underlaget tar upp handlar om värdefull kulturmiljö som inte ingår i riksintresset eller om perspektiv som inte har tydligt stöd av grunderna för RI. Dessa omständigheter har avgränsats bort i avsnitten ovan.

Det innebär att den sammanfattande tabellens färgsignaler om konsekvenser är missvisande i förhållande till bedömningen av påtagligt skada. Matrisen kan illustrera påverkan på kulturmiljö men risken för påtaglig skada är avsevärt mindre.

Röda rutor eller oklarheter kvarstår dock efter den formella avgränsningen av materialet.

En viktig fråga är betydelsen av ytterligare höghus, med tanke på intrycket av stadens siluett och möjligheten att uppleva lapptäcket. Jag hittar inte tydligt underlag för en sådan samlad bedömning, men får intrycket att höghus är vanliga i siluetten och ser därför inte stöd för slutsatsen om påtaglig skada av denna påverkan. Lapptäcket upplevs från många platser. Det blir begränsad möjlighet att se del av lapptäcket. Jag bedömer att detta inte utgör påtaglig skada med tanke på det samlade lapptäcket.

Visuellt samband mellan bastionen och älven kan vara så viktigt att det innebär en risk för påtaglig skada att stänga vyn. Det bör vidareutvecklas om och hur vyn spelar roll för bastionens fortifikationsfunktioner. MED STÖD AV YTTERLIGARE UNDERLAG ÄR MIN SLUTSATS ATT VÄRDET FORMELLT INTE FINNS KVAR PGA LAGA KRAFTVUNNEN PLANLÄGGNING SAMT ATT DET OAKTAT TIDIGARE PLANLÄGGNING INTE RÖR CENTRALT VÄRDE FÖR RIKSINTRESSET OCH ATT BLOCKERING AV VYN DÄRFÖR INTE BÖR BEDÖMAS SOM PÅTAGLIG SKADA.

Rosenlundskanalens uttryck för RI behöver också vidareutvecklas, för att klargöra om och hur bebyggelsen förändrar eventuellt centrala egenskaper för RI.

Om dessa frågetecken rätas ut bedömer jag att planen inte strider mot reglerna om riksintresse.

Jordö den 29 maj 2017, TILLÄGG 9 JUNI 2017

Peggy Lerman

VY FRÅN BASTIONEN (BILD FRÅN STADSBYGGNADSKONTORET)

